

XV. medzinárodná konferencia Doba popolnicových polí a doba halštatská

Do radu pracovných stretnutí, ktoré sa od roku 1996 zameriavajú na problematiku doby popolnicových polí a doby halštatskej v strednej Európe, na jeseň 2018 pribudlo číslo pätnásť s miestom konania v Smoleniciach v okrese Trnava na západnom Slovensku. Konferenciu s vyššie uvedeným názvom tentoraz zorganizovali pracovníci Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre (ďalej AÚ SAV) v spolupráci s Katedrou archeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (ďalej UK) a so Slovenskou archeologickou spoločnosťou pri SAV. Stretnutie sa uskutočnilo v dňoch 15. až 19. októbra 2018 v Kongresovom centre SAV na Smolenickom zámku. Prišlo naň vyše 60 bádateľov tak zo Slovenska, Čiech, Moravy a Sliezska, ako aj z Maďarska, Poľska, Rakúska a Ukrajiny (obr. 1). Nosnou kostrou odbornej roviny podujatia bolo jedenásť blokov referátov, avšak opomenúť nemožno ani prezentáciu vývesiek či celodennú exkurziu. Takže, rekapitulujme.

Najskôr v Smoleniciach všetkých účastníkov privítal a konferenciu otvoril jej hlavný organizátor, Rudolf Kujovský (AÚ SAV). Vzápätí riaditeľ AÚ SAV Matej Ruttkay svojim príhovorom podčiarkol význam výskumu doby bronzovej a doby halštatskej na Slovensku a celému rokovaniu zaželal veľa úspechov. Jozef Bátora, vedúci Katedry archeológie UK, vyzdvihol medzinárodný punc podujatia, ktoré je zorganizované akoby symbolicky tesne vedľa vedecky významného hradiska z doby halštatskej na Molpíre. Zároveň zúčastneným poprial pocit obohatenia, aký v Smoleniciach určite nadobudnú. Súčasťou otvorenia konferencie bola „Spomienka k stému výročiu narodenia doc. PhDr. Antona Točíka, DrSc.“, ktorú predniesol emeritný profesor Jozef Vladár s jemu vlastnou úctou a pozornosťou. V spomienke sa dotkol života, diela i prínosu jedného z popredných reprezentantov povojnovej európskej archeológie, ktorý viedol kľúčové výskumy doby bronzovej na Slovensku. Profil legendy slovenskej archeológie nasledovali prvé dva prednáškové bloky, v ktorých vystúpili domáci bádatelia.

Prvý blok otvoril referát Jána Beljaka, Noémi Beljak Pažinovej, Miloša Čierneho a Márie Putškovej, v ktorom sa sledovalo „Osídlenie Pustého hradu vo Zvolene v dobe bronzovej vo svetle najnovších výskumov“. Miloš Čierny priblížil metodiku výskumu a fázy osídlenia tejto rozsiahlej polykultúrnej lokality, na ktorej v stredoveku vyrástol

kráľovský hrad, Mária Putšková upriamila pozornosť na nález skeletu novorodenca v sídliskovej vrstve z počiatku neskorej doby bronzovej. Pavol Bobek (referát s Kristianom Elschekom) predstavil „Sídlisko z doby bronzovej v Zohore“, ktoré bolo najvýraznejšie osídlené v období stupňov BD–HA1. Poukazuje na to najmä skladba keramiky, ktorej výskyt na lokalite doznieva koncom mladej doby bronzovej v stupni HA2. V prednáške Jána Haruštiaka a Jakuba Godiša (spoluautorka Mária Putško) o „Pohrebisku mohylovej kultúry v Šamoríne, časti Šámot“ bola veľká pozornosť venovaná unikátnemu ženskému hrobu 8/16, z ktorého bol okrem iného zdôraznený honosný a pôvodne zrejme dvojradový náhrdelník pozostávajúci z bronzových srdcovitých záveskov, sklenených korálikov modrých odtieňov a prevítaných ulít morských lastúrníkov. Tento, ale aj iné pozoruhodné hrobové nálezy zo Šámotu uviedol Jakub Godiš do širšieho kultúrno-chronologického rámca. Prvý blok referátov ukončila „Správa o projekte Radzovce“. Václav Furmánec ňou informoval o význame a stave zverejnenia materiálu, získaného v priebehu 20. stor. dlhodobými výskumami známeho komplexu nálezísk z doby popolnicových polí v obci Radzovce na juhu stredného Slovenska. Formou katalógu je nateraz publikované iba rozsiahle žiarové pohrebisko, ku ktorému sa čoskoro pridá katalóg súvekeho sídliska, štúdiá o mazanici a architektúre na sídlisku a napokon komplexná analýza a vyhodnotenie lokalít.

Druhým blokom sa otvorila problematika bronzovej industrie sledovaných úsekov metalika. Juraj Bartík s Pavlom Jelínkom (v referáte so Zdenkom Farkašom) prezentovali „Nové hromadné nálezy z doby bronzovej zo Svätého Jura a z Bukovej“. Menované nálezy z pohoria Malé Karpaty prednášajúci fundovane uviedli do kontextu známych depotov bronzových predmetov z doby popolnicových polí v strednom Podunajsku. Skladbu „Depotu bronzových predmetov z obce Veľčice, okr. Zlaté Moravce“ priblížil Ondrej Ožďáni (so spoluautorom Ladislavom Veliačikom). Na základe typologickej klasifikácie bronzov, ktoré mali autori možnosť posúdiť, sa uvažuje, že ide o časť hromadného nálezu z počiatku neskorej doby bronzovej, ktorý bol vyzdvihnutý hľadačmi pokladov pod hradiskom na Veľkom a Malom Lysci v pohorí Tribča. V závere druhého bloku sa Susanne Stegmann-Rajtárová zamerala na „Štítové puklicečasnej doby železnej v Karpatskej kotline“. Publikované nálezy sumari-

Obr. 1. Účastníci konferencie na nádvorí Smolenického zámku (foto V. Mitáš).

zovala a zmapovala vo svetle bojovníckej výzbroje a výstroja doby halštatskej.

Téma depotov bronzových predmetov dominovala aj tretiemu bloku referátov, ktorým sa vkročilo do druhého dňa rokovania. Rakúska bádatelka Violetta Reiterová detailne rozobrala „Depot z Rannersdorfu (Dolné Rakúsko)/Das Depot von Rannersdorf (Niederösterreich)“, ktorý sa objavil na ploche veľkej polykultúrnej lokality neďaleko od Schwechatu pri Viedni. Hromadný nález bronzových artefaktov so železnou lupou zo stupňa HB bol uložený do keramickej nádoby amforovitého tvaru. Nemenej interesantná je skutočnosť, že blízko neho bol identifikovaný objekt metalurga-kováča, asi nie náhodou situovaný na okraji sídliska. Jiří Juchelka predstavil „Bronzový depot ze Starého Jičína“, ktorý sa v roku 2016 dohľadával po tzv. detektoristoch. Prezentovaný depot bronzových ozdôb prednášajúci datoval na počiatok neskorej doby bronzovej (t. j. začiatok stupňa HB) a premietol do regionálneho kontextu. V referáte „Nové jihočeské depoty ve Starých Hodějovicích a Krtelích. Příspěvek k metalurgii mladší doby bronzové“ Ondřej Chvojka i za spoluautorov (Jiří Kmošek, Jan John) hovoril o dvoch povšimnutiahodných hromadných nálezoch z južných Čiech, ktoré komentoval aj z hľadiska prvkového zloženia, prípadne proveniencie medenej suroviny. V depote bronzových zlomkov s kvantom ingotov/zliatkov z obce Staré Hodějovice zaiste mnohých

zaujal fragment výrazne sa ponášajúci na falický predmet, evokujúci časovo mladšie výrobky z doby rímskej. V druhom z analyzovaných depotov, ktorý sa našiel v keramickej nádobe na mohylovom pohrebisku, vzbudil pozornosť unikátny bronzový „špiciak“, ktorým sa v dobe bronzovej zrejme fažila soľ, na čo poukazujú analógie z Hallstattu. V závere tretieho bloku interinštitucionálny tím Jan Jílek, David Vích, Tomáš Zavoral, Miloslav Chytráček, Martin Golec, Peter Milo a Lukáš Kučera priblížil „Pozdne bronzové vědro typu Kurd z Kladiny, okr. Pardubice, Česká republika“. Miloslav Chytráček a Martin Golec uvedený „monodepozitný“ nález bronzového vedra z roku 2017 na základe podrobnej typologickej a štýlovej analýzy navrhli pomenovať variantom Kladina, ktorý chronologicky stotožnili so stupňami HB2–HB3.

Bádatelia z Českej republiky dominovali aj štvrtému bloku referátov. Petr Krištuf, Markéta Havlíková, Josef Ježek a Olga Bláhová v prednáške „Zbraně nebo společenské symboly? Metalografická analýza mečů doby bronzové“ sledovali najmä technologické otázky výroby bronzových mečov. Metalografia vybraných zlomkov mečov ich priviedla ku konštatovaniu, resp. potvrdila známu skutočnosť, že tieto osobité artefakty boli tak účinnými zbraňami, ako aj spoločenskými symbolmi. Rovnako zaujímavá a inšpiratívna bola „Traseologická analýza bronzových seker: úloha experimentu při interpretaci pracovních stop“,

s ktorou nás oboznámili už menovaní Petr Krišťuf a Josef Ježek. Pripomenuli, že traseologické analýzy zbraní sa objavujú vo väčšej miere v posledných dvadsiatich rokoch. Do databázy analyzovaných predmetov s pracovnými stopami na povrchu týmto pribudlo ďalších 12 bronzových sekier zo severných a severozápadných Čiech. Pokračovaním referátu bola správa o experimentálne odliatych a vzápätí i pracovne zaťažených replikách sekier, ktoré sa porovnali s traseologicky analyzovanými originálmi. Je sympatické, že autori majú snahu v experimentoch pokračovať. Predmetom ďalšieho referátu bola „Bronzová ochranná zbroj doby popelnicových polí na Moravě a příspěvek k technologii bronzových pancířů“. Milan Salaš (v kooperácii so Šárkou Msallamovou) touto témou nadviazal na príspevok Susanne Stegmann-Rajtárovej z druhého bloku, avšak v jeho zornom poli boli chronologicky staršie artefakty. Primárne sa zamerl na územie Moravy, kde sú komponenty ochrannej zbroje zastúpené predovšetkým v depotoch a rozhodne nejde o bežné nálezy bronzových predmetov. K zvyšku panciera z depotu Ivančice 4 spoluautorka vyhotovila materiállovú, chemickú a metalografickú analýzu. Štvrtý blok uzavrel „Halštatský depot ze Stičan v severovýchodních Čechách“, ktorého skladbu predstavil Luboš Jiráň (spoluautori referátu Jan Jílek, David Vích, Kristýna Bulvová, Tomáš Zavoral). Uvedený nález kruhových ozdôb sa našiel pred štyrmi rokmi detektorom kovov a ide o jeden z prvých depotov bronzových predmetov z doby halštatskej v Čechách. V závere nás Luboš Jiráň ubezpečil, že tento hromadný nález bude čoskoro detailne analyzovaný a komparovaný v širšom európskom kontexte.

V piatom bloku referátov sa pozornosť bádateľov obrátila na sídliská z doby popelnicových polí a doby halštatskej. Lubor Smejtek sa vyjadril „K možnosťou interpretace knovízských keramických depotů“. Detailnejšie sa zamerl na vybrané objekty na náleziskách Kotopeky a Bavoryně, preskúmané v roku 2009. Keramické súbory zo sledovaných objektov možno s veľkou pravdepodobnosťou interpretovať ako nápojové súpravy z mladej doby bronzovej. V referáte Martina Neumanna „Sídlisková dynamika v střednom Podunajsku alebo čo nám dokážu povedať otvorené sídliská?“ sa operovalo s rozsiahlym setom dát, ktorý bol získaný z približne 900 sídliskových lokalít z časového úseku strednej až neskorej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku a priľahlom juhu Moravy. Jedným zo zistení prednášajúceho je nesúlad medzi distribúciou hnutelných artefaktov (všeobecne dokumentujúcich osídlenie) a nehnuteľnými artefaktmi (sídliskami). V pozornosti Eleny Miroššayovej bol „Región Medzibodrožia v neskorej dobe bron-

zovej a v staršej dobe železnej“. Špecifiká výskumu ako aj osídlenia spomenutého teritória ilustrovala lokalitami ako Somotor-Somotorská hora, Rad, Zemplín-Hradište, žiarové pohrebisko v Zemplíne či Veľký Horeš a neobišla ani problematiku nálezov basarabského charakteru na východnom Slovensku a strednom Dunaji vôbec. V poslednom príspevku tohto bloku s názvom „Kruhové struktury na sídlišti kultury lužických popelnicových polí v Oseku nad Bečvou (okr. Přerov)“ sme sa opäť presunuli na Moravu, presnejšie do oblasti Moravskej brány. Arkadiusz Tajer sumarizoval výsledky záchranného výskumu na polykultúrnom nálezisku Osek nad Bečvou 2. Detailnejšie opísal kruhové a elipsovité objekty z odkrytej sídliskovej plochy. Vzhľadom na analógie z mladšieho praveku sa priklonil k interpretácii, že by mohlo ísť o zvyšky stavieb kultového charakteru.

Sídlisková problematika rezonovala i v šiestom bloku. Vendula Vránová zhrnula výsledky výskumov na „Hradisku popelnicových polí na Tepenci (okr. Olomouc)“, kde neskôr vyrástol stredoveký hrad. Autorka prednášky a v súčasnosti aj realizátorka výskumu výšinnnej lokality Jívová-Tepenec nás zoznámila s vybranými nálezmi z tohto hradiska lužickej kultúry. Oboznámila tiež s výsledkami preventívneho detektorového prieskumu na blízkom hradisku Teplá díra, kde sa objavili nové depoty z mladej až počiatku neskorej doby bronzovej. S referátom „Milenovice-Skalka. Výzkum nově doloženého hradiště z mladší doby bronzové v jižních Čechách“ vystúpil Daniel Hlásek (s autorským kolektívom Jan John, Roman Křivánek, Jindřich Plzák, Tereza Šálková). Zamerl sa na hlavnú fázu osídlenia tejto polykultúrnej lokality, ktorá prináleží do záveru mladej doby bronzovej a na začiatok neskorej doby bronzovej (t. j. do stupňov HA2–HB1). Aktuálne realizovaná sondáž potvrdila fortifikáciu, resp. deštruovanú kamennú hradbu s priekopou. Dôležitý je fakt, že v rámci južných Čiech ide o jediné hradisko zo záveru mladej doby bronzovej s bezpečne datovanou fortifikáciou. Marek Novák v spojitosti s prezentovaným „Chronologickým modelom halštatských výšinných sídlíš na Moravě“ skonštatoval, že pertraktované výšinné lokality mohli byť kontrolnými a ochrannými bodmi moravského segmentu jantárovej cesty, čo neodporuje ani dávnejšie predloženým dôkazom, ktoré spochybňujú ich súvis s existenciou najvyššej spoločenskej vrstvy. Šiesty blok dokončil poľský kolega Kamil Nowak (so spoluautorom Tomaszom Stolarczykom) referátom „O możliwości eksploatacji dolnośląskich złóż miedzi w epoce brązu i wczesnej epoce żelaza w świetle dotychczasowych badań“. Z radu rukolapných dokladov ťažby a spracovania medi/

farebných kovov v sledovanom časovom pásme na území Dolného Sliezska venoval zvláštnu pozornosť metalurgom na území Kačavských hôr (Góry Kaczawskie), kam patria aj nedávno monograficky zverejnené žiarové hroby z Legnice s jedinečnou výbavou kovolejárov. Rozhodne bez povšimnutia nezostali tiež doklady pravekého baníctva na dolnosliezskej lokalite Kondratów.

Odborná časť druhého dňa podujatia vyvrcholila prezentáciou posterov. Súčasťou panelovej diskusie bola päťica domácich a štvorica zahraničných vývesiek týchto bádateľov: Jozef Batora, Martin Bača „Sídliisko čakanskej kultúry z Jelšoviec“, Jozef Batora, Martin Bača „Pozoruhodná antropomorfná plastika zo sídliska čakanskej kultúry v Ludaniciach-Mýtnej Novej Vsi“, Radoslav Čambal, Katarína Hladíková, Petra Kmeťová „Sídliiskové objekty zo staršej doby železnej v Šaštíne-Strážach“, Jakub Godiš „Moving artifacts and individuals: The ‘westernisation’ of Carpathian Basin in Tumulus Bronze Age“, Jana Mihályiová, Vladimír Mitáš, Jozef Urminský „Archeobotanická analýza kopijí/oštepov z doby popolnicových polí na Považí (západné Slovensko)“, Martina Beková, Zuzana Bláhová-Sklenářová „Nové poznatky k osídlení lužických popolnicových polí v povodí Orlice“, Ondřej Chvojka, Kamila Pokorná „Rataje (okr. Tábor) – sídlisko ze závěru doby bronzové“, Ondřej Chvojka, Petr Menšík, Tereza Šálková, Roman Křivánek „Březnice u Bechyně – sídelní areál se žlabovitými objekty z mladší doby bronzové v jižních Čechách“, Radka Šumberová „Pozdně halštatské osídlení Kutnohorská“. Potom sa už účastníci konferencie tešili a ponáhľali na spoločenský večer.

Prednášky vyplnili aj celý tretí deň. Na začiatku siedmeho bloku referátov nám Anita Kozubová (referát s Veronikou Horváthovou) demonštrovala „Interregionálne kontakty vekerzugskej kultúry na príklade pohrebiska v Eger-Nagy Eged (Kom. Heves)“. Klasické birituálne pohrebisko kultúry Vekerzug, datované do stupňa HD, sa preskúmalo v 70. rokoch 20. stor. Doklady kontaktov sledovala na rozsiahlom eurázijskom teritóriu a dokumentovala ich tak prostredníctvom kovovej industrie, ako aj na keramike. Väčší ohlas a diskusiu však vzbudil ďalší príspevok Anity Kozubovej, ktorý s ňou pripravil a predniesol Martin Golec. Téma „Integračných a dezintegračných procesov medzi východohalštatskou a vekerzugskou kultúrou“ sa dotkla širšieho priestoru stredného Podunajska v stupni HD, v ktorom sa uvedené kultúrne entity konfrontovali a ovplyvňovali. V prehľade názorov na nájazdy „Skýtov“ do strednej Európy sa, pochopiteľne, zase skloňovalo hradisko na Molpíre. Veľa podnetných myšlienok s pokusom o novú interpretáciu tohto procesu smerovalo k zdôrazneniu

dejinej úlohy kultúry Vekerzug v dobe halštatskej kultúry. Nasledovali príspevky kolegýň z Poľska. Dagmara Łaciaková prezentovala „Wyniki badań nad chronologią obiektów funeralnych z Polski południowo-zachodniej“. V komplexnom prístupe k riešeniu chronologických otázok hrobových nálezov na juhozápade Poľska sa neobišla kľúčová a na tomto podujatí už viac krát spomínaná lokalita Domasław z Dolného Sliezska, poprípade iné pohrebiská vo Veľkopoľsku. Zvlášť pozitívna a nasledovaniahodná je skutočnosť, že poľskí bádatelia okrem tradičných prístupov k datovaniu hrobových celkov už bežne pracujú s C¹⁴ dátami, dendrochronológiou a ďalšími analýzami prírodných vied. Siedmy blok uzavrela Paulina Kowalczyk-Matysová, ktorá sa bližšie pozrela na „Groby zbiorowe w grupie górnośląsko-malopolskiej kultury łużyckiej“. V prehľade objektov, do ktorých boli uložené pozostatky najmenej dvoch a viacerých jedincov, bolo možné sledovať celý rad typov/variantov kostrových, birituálnych a žiarových hrobov (poprípade objektov na sídliskách) z časového pásma stupňov HA–HC/D.

Na otázky funerálnej archeológie sa nadviazalo v ôsmom bloku. Otvoril ho Ivan Cheben (so spoluautorkami Petrou Chebenovou a Barbarou Zajacovou) referátom o „Kostrových hrobch lužickej kultúry na pohrebisku v Trenčíne“. Hrobové celky s nespálenými skeletmi sú jedným zo špecifik tejto nekropoly z doby popolnicových polí. Vzhľadom na rádiouhlíkové dáta z trojice hrobov v tejto skupine nálezov sa v prednáške uvažovalo o istom časovom horizonte neskorej doby bronzovej, v rámci ktorého mohli byť niektorí jedinci z Trenčína-Biskupíc inhumácnym spôsobom pochovaní. „Nadregionálne kontakty platénickej kultúry na príklade pohrebiska v Moravičanoch (okr. Šumperk)“ pozorovala Erika Makarová. Bohatý a pestrý nálezový materiál zo systematicky preskúmaného rozsiahleho pohrebiska v severozápadnej časti rozšírenia platénickej kultúry jej dovolil rozpoznať a konštatovať kontakty so súvekými populáciami smerom na všetky svetové strany. Ôsmy blok zakončila „Dáma v neszáních. Unikátni pohřeb z doby bronzové z Ivanovic na Hané“. Uvedený nález komplexne a moderne analyzoval David Parma s kolektívom (Peter Barta, Ivana Jarošová, Sylva Kaupová, Miriam Nývltová Fišáková, Lenka Vargová). Týmto sa David Parma po rokoch vrátil k výnimočnému objavu ženského skeletu so zámerne zničenými kruhovými bronzovými ozdobami, ktorý bol preskúmaný v jednej zo sídliskových jám počas záchranného výskumu na Vyškovsku v roku 2002. Interdisciplinárny prístup k tomuto nálezu z prelomu mladšej a neskorej doby bronzovej, síce o živote „jednej pani z Hané“

Obr. 2. Prvá zastávka na halštatskom hradisku Smolenice-Molpír (foto V. Mitáš).

prezradil veľa nového, avšak aj s odstupom času nás ubezpečil, že je svedectvom rituálnych praktík.

Začiatok deviateho bloku referátov patril „Pohrebiskám a pohrebnému rítu kyjatickej kultúry v Novohrade/Cemeteries and burial rites of the Kyjatic culture in Nógrád country“. Szilvia Guba gro pozornosti venovala veľkému žiarovému pohrebisku Salgótarján-Zagyvapálfalva na severe Maďarska, kde je archeologicky zdokumentované kontinuálne pochovávanie od neskorej fázy hatvanskej kultúry až po mladšiu fázu kyjatickej kultúry. Nie je prekvapením, že viaceré hroby pilinskej a kyjatickej kultúry zo Zagyvapálfalvy sú porovnateľné s nálezmi na súvekých slovenských pohrebiskách Cinobaňa, Radzovce alebo Tornaľa (prv Šafárikovo). Máriu Novotnú zaujal „Vták a štvorkolesový voz v pohrebnom ríte popolnicových polí (BD–HA1)“. V prednáške inšpirovanej aktuálnou štúdiou Luisa Nebelsicka hľadala styčné body pohrebného rítu našich končín a východného Stredomoria. Pravda, zvyšky voza sa na slovenských pohrebiskách kultúr popolnicových polí, na rozdiel napríklad od kultúrnej oblasti pertraktovanej v ďalšom referáte, hľadajú veľmi ťažko. Deviaty blok uzavrela „Předběžná zpráva o výzkumu hrobu bylanské kultury se čtyřkolovým vozem z Lovosic (okr. Litoměřice, severozápadní Čechy)“, s ktorou nás oboznámil Marek Půlpán. S potešením sme sledovali, že tohtoročné archeologické nálezy doložili pokračovanie lovosickej nekropoly bylanskej kul-

túry a v najnovšie komplexne preskúmanom hrobe sa okrem iného zistili zvyšky konského postroja, záprahu a štvorkolesového voza. Prednášajúci tento hrob zo stupňov HC2–HD1 zároveň príkladne graficky vizualizoval.

V desiatom bloku sme zotrvali v dobe halštatskej. Predmetom referátu Miloslava Chytráčka (spoluautor Ondřej Chvojka) bola „Knížecí mohyla doby halštatské v Rovné u Strakonice a symbolika uměleckého projevu elity starší doby železné“. V hrovej komore s luxusným inventárom a vozom, sekundárne porušenej v mladej/neskorej dobe laténskej, sa našli predmety evidentne dokumentujúce spojenia s oblasťami, kde sa rozvíjalo situlové umenie. Na severe dnešného Talianska majú analógie napríklad aj unikátne bronzové ihlice so sklenenými hlavičkami. Martin Golec a Zuzana Mírová sa spoločne pokúsili o „Identifikaci elit v době halštatské na Moravě“. Hneď v úvode skonštatovali, že samotné poznanie elit je problematické, a preto sa ich v archeologickom materiáli z doby halštatskej pokúsili nanovo zdefinovať. Na prejavy elit, resp. na predpoklady ich existencie v horákovskej kultúre a platěnickej kultúre, sa menovaní autori snažili nazerať novou optikou, teda bez použitia zaužívaného prístupu či známeho modelu. Na záver desiateho bloku Michal Felcan (so Zuzanou Felcanovou, Petrom Bistákom, Romanom Paštekom) ponúkol prehľad „Halštatské mohyly na juhozápadnom Slovensku“.

Nedeštruktívny výskum a dokumentácia ich súčasného stavu ukazuje na alarmujúcu skutočnosť, že ide o „strácajúce sa monumenty“. Potreba ochrany mohýl a mohylníkov je preto viac než nevyhnutná.

V záverečnom – jedenástom bloku odzneli len dve prednášky. Na „Horský krištál v archeologických nálezoch z doby popolnicových polí na Slovensku a okolitých teritóriách“ sa zamerlal Vladimír Mitáš (v referáte s Jánom Štubňom). Ústredná pozornosť bola venovaná trojici lokalít z kultúrneho komplexu juhovýchodných popolnicových polí (Cinobaňa, Rybník, Tisovec), odkiaľ sú doložené archeologické nálezy tohto výnimočného minerálu. Ich pravosť sa potvrdila Ramanovou spektroskopiou a vzhľadom na prezentované nálezové kontexty autori predpokladajú, že archaické spoločenstvá mladšieho praveku kryštály krištálu alebo staršie krištálové úštepy (tzv. archaická) s veľkou pravdepodobnosťou vnímali ako prírodné rarity a kuriozity, eventuálne kamene s predpokladaným liečivým a ochranným účinkom. Do úspešného finále trojdňového prednáškového maratónu nás dovedol Martin Trefný, jeho spoluautori Michal Cihla, Klára Drábková, Tomáš Polišínský a ich „Náhľad do výrobných technológií starší doby železné v Čechách: Letovani a používaní barev“. Táto netradičná problematika bolo načrtnutá na materiáli z vybraných lokalít na území Prahy a v okolí. Opakovane sa konštatovalo, že interdisciplinárny výskum spájania železných

artefaktov letovaním, ako aj poznanie zloženia farebných náterov na keramike z doby halštatskej je na začiatku. Esenciou každého bloku bola diskusia, na ktorú bolo v Smoleniciach času dosť. Zostáva dúfať, že z množstva výborných referátov sa organizátorom podarí zostaviť zborník.

Celodennú exkurziu naplánovanú na štvrtý deň podporilo pekné jesenné počasie. Kroky účastníkov najprv smerovali na blízku archeologickú lokalitu a významné hradisko z doby halštatskej na Molpíre v Smoleniciach. V jeho areáli nám fundovaný výklad urobila Susanne Stegmann-Rajtárová (obr. 2). Ďalšou zastávkou bol hrad Červený kameň nad obcou Častá, kde sa rávalo s prehliadkou hradu. So stým výročím vzniku prvého spoločného štátu Čechov a Slovákov, ktoré si v októbri 2018 pripomínáme, veľmi vhodne korešpondovala nielen návšteva Mohyly generála Milana Rastislava Štefánika na Bradle, ale aj Štefánikovho rodného domu – Múzea M. R. Štefánika v Košariskách. Posledná zastávka s pohostením v Agropenzióne Adam v Podkylave bola nielen príjemným zakončením úspešného vedeckého podujatia, ale aj okamihom, kedy sa organizačná štafeta „Doby popolnicových polí a doby halštatskej“ symbolicky odovzdala do rúk moravským kolegom. Tešíme sa, že o dva roky nás pozvú do Boskovic.

Príspevok vznikol s podporou grantových projektov APVV-16-0441 a VEGA 02/0091/16.

Vladimír Mitáš